

УДК 376-056.2/.3:37.013.42

DOI <https://doi.org/10.32782/3041-1351/2023-2-4>

Марчак Тетяна Андріївна

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри інклюзивної освіти, реабілітації та гуманітарних наук,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
marchak.tet@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-0198-7460
Web of Science Researcher ID: ABI-2568-2020

Загалевиц Валентина Леонідівна

викладач циклової комісії соціальної роботи, психології
та фізичної реабілітації,
Відокремлений структурний підрозділ «Кам'янець-Подільський фаховий коледж»
Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
zagalevich.valya@i.ua
ORCID ID: 0000-0002-5003-2313

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ВПЛИВ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОГО КОМПОНЕНТА НА РОЗВИТОК ДІТЕЙ З ОСОБЛИВОСТЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

Вступ. Порушення у фізичному та/або психічному розвитку учнів створюють труднощі у досягненні загальних освітніх та виховних цілей і призводять до конфліктів між амбіціями дітей і їхніми можливостями. З цього приводу в законодавчих актах, які регулюють інклюзивну освіту, чітко визначено, що особливість навчально-виховного процесу для дітей із особливими освітніми потребами полягає в його корекційному спрямуванні.

Мета дослідження полягає в розкритті сутності та ролі корекційно-розвиткового компонента освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку. Основними завданнями є визначення принципів та методів корекційної роботи, вивчення впливу корекційно-розвиткового підходу на інтеграцію дітей з особливими потребами в освітній процес, а також формулювання рекомендацій щодо вдосконалення педагогічної практики для забезпечення повноцінного розвитку цієї категорії учнів.

Висновки. Виділена у роботі сутність корекційно-розвиткового компонента освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку підкреслює актуальність розгляду цієї теми у сучасному освітньому контексті. Наукова розвідка доводить, що корекційно-розвитковий компонент є необхідним складником освітнього процесу, спрямованим на створення оптимальних умов для повноцінного розвитку дітей з особливостями розвитку. Здійснена оцінка впливу корекційно-розвиткового підходу на інтеграцію дітей з особливими потребами свідчить про його позитивний ефект у забезпеченні їхньої повноцінної участі в освітньому середовищі.

Ключові слова: корекційно-розвитковий компонент, освіта дітей, особливості психофізичного розвитку, інклюзивна освіта, індивідуалізація навчання, методи корекції в навчальному процесі, інтеграція в освітнє середовище, оптимізація розвитку учнів.

Marchak Tetiana Andriivna

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor of the Department of Inclusive Education, Rehabilitation and Humanities,
Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education
“Kamianets-Podilskyi State Institute”

Zahalevych Valentyna Leonidivna

Teacher of the Cycle Committee of Social Work, Psychology
and Physical Rehabilitation,
Separate Structural Subdivision “Kamianets-Podilskyi Professional College”
of the Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education
“Kamianets-Podilskyi State Institute”

THE SOCIAL-PEDAGOGICAL INFLUENCE OF THE CORRECTIVE AND DEVELOPMENTAL COMPONENT ON THE DEVELOPMENT OF CHILDREN WITH CHARACTERISTICS OF PSYCHO-PHYSICAL DEVELOPMENT

Introduction. Violations in the physical and/or mental development of students create difficulties in achieving general educational and educational goals and lead to conflicts between children's ambitions and their capabilities. In this regard, in the legislative acts that regulate inclusive education, it is clearly defined that the peculiarity of the educational process for children with special educational needs is its corrective direction.

The purpose of the study is to reveal the essence and role of the correctional and developmental component of the education of children with special psychophysical development. The main tasks are to determine the principles and methods of correctional work, to

study the impact of the correctional and developmental approach on the integration of children with special needs into the educational process, as well as to formulate recommendations for improving pedagogical practice to ensure the full development of this category of students.

Results. The essence of the correctional and developmental component of the education of children with psychophysical development features highlighted in the work emphasizes the relevance of consideration of this topic in the modern educational context. Scientific research proves that the corrective and developmental component is a necessary component of the educational process, aimed at creating optimal conditions for the full development of children with developmental disabilities. The assessment of the impact of the correctional and developmental approach on the integration of children with special needs testifies to its positive effect in ensuring their full participation in the educational environment.

Key words: *corrective and developmental component, children's education, features of psychophysical development, inclusive education, individualization of education, methods of correction in the educational process, integration into the educational environment, optimization of student development.*

Вступ. У сучасному освітньому середовищі важливо розуміти та досліджувати проблеми, пов'язані із навчанням дітей з особливостями психофізичного розвитку. Одним з ключових складників цього процесу є корекційно-розвитковий компонент освіти, який визначає напрями та методики впливу на індивідуальні особливості кожного учня.

Діти з особливостями психофізичного розвитку потребують спеціальної уваги та підходу, щоб забезпечити їхній повноцінний доступ до освітніх можливостей. У цьому контексті вивчення сутності корекційно-розвиткового компонента стає важливою складовою частиною педагогічної науки та практики.

Ця тема розкриває сучасні підходи до навчання дітей з різними потребами, а також визначає роль корекційно-розвиткового компонента у формуванні інклюзивного освітнього середовища. Розгляд сутності цього компонента дозволяє здійснювати ефективні заходи щодо індивідуальної підтримки та розвитку кожного учня, сприяючи їхньому повноцінному інтегруванню в освітню спільноту.

Мета дослідження. Метою цієї статті є представлення результатів теоретичного дослідження проблеми з розкриття сутності корекції.

Методологічною і теоретичною базою дослідження є: широкий спектр методологічних та теоретичних підходів, спрямованих на розуміння та вивчення особливостей навчання дітей із особливими освітніми потребами. Серед ключових аспектів методології та теорії дослідження можна виділити такі як: використання психологічних теорій, що досліджують психічний розвиток дітей, а також педагогічних концепцій, що стосуються індивідуалізації навчального процесу та створення оптимальних умов для розвитку кожного учня; врахування концепцій та методик інклюзивної освіти, спрямованих на створення відкритого та прийняттого середовища для всіх учнів, незалежно від їхніх особливостей розвитку; використання теорій та методів корекційної педагогіки, спрямованих на визначення та коригування особливостей розвитку дітей, а також розробка індивідуальних програм та підходів до навчання; врахування медичних аспектів, що стосуються фізичного здоров'я та психічного стану дітей з особливостями розвитку, інколи враховуючи медичні аспекти у плануванні корекційних заходів; аналіз соціальних аспектів взаємодії дітей з особливостями розвитку в освітньому середовищі, а також вивчення педагогічних моделей, що сприяють формуванню.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Багато науковців і фахівців з різних галузей проводили дослідження у сфері корекційної роботи, спрямованої на покращення фізичного, психічного та соціального розвитку осіб з різними освітніми потребами. Ось кілька імен представників різних напрямів:

1. Жан-Жак Руссо (Jean-Jacques Rousseau) – французький філософ та педагог, відомий своїми ідеями про природну доброту та індивідуальний розвиток дитини. Його праці, такі як «Еміль, або Про виховання», відзначаються важливим внеском у педагогіку та корекційну роботу.

2. Марія Монтессорі (Maria Montessori) – італійська лікарка та педагог, яка відома своєю системою навчання, що акцентує на індивідуальному розвитку та самостійному вченні дітей. Її методи використовуються в роботі з дітьми різних освітніх потреб.

3. Лев Виготський (Lev Vygotsky) – радянський психолог та педагог, розробник теорії психічного розвитку. Його праці в галузі корекційної педагогіки вносять важливий внесок у розуміння специфіки навчання дітей з різними освітніми потребами.

4. Алфред Бінет (Alfred Binet) – французький психолог, який розробив перший тест на інтелект. Його роботи в галузі психології дитини мають значення для корекційної роботи з дітьми з різними рівнями розвитку.

5. Б.Ф. Скіннер (B.F. Skinner) – американський психолог, який зробив важливий внесок у розвиток поведінкової психології. Його принципи використовуються у роботі з корекції навчальних і поведінкових аспектів.

Ці особистості представляють лише деякі аспекти досліджень у галузі корекційної роботи, і багато інших дослідників та практиків теж вносили свій вклад у цей важливий напрям.

Термін «корекція» у контексті освіти та розвитку може мати кілька значень:

1. Медико-педагогічна корекція – це використання спеціальних заходів та методів з метою усунення або пом'якшення відхилень у фізичному, психічному чи соціальному розвитку дитини. Це може включати у себе роботу лікарів, психологів, логопедів та інших спеціалістів для надання допомоги учням зі специфічними освітніми потребами.

2. Педагогічна корекція – це використання спеціальних педагогічних методик та прийомів для коригування навчального процесу та забезпечення

максимального розвитку дитини. Цей підхід може включати у себе індивідуалізацію навчання, використання спеціальних методів викладання, інтервенцію педагогічних працівників у навчальний процес.

3. Соціальна корекція – це спрямоване на виправлення соціальної адаптації дитини, її взаємодії з іншими учнями та навколишнім середовищем. Цей аспект може включати у себе розвиток соціальних навичок, підтримку взаємодії з оточенням та використання спеціальних методів для покращення соціальних взаємин.

Узагальнено, що корекція в освітньому контексті означає систематичне застосування спеціальних заходів та методів для досягнення оптимальних результатів у навчанні та розвитку дитини з урахуванням її індивідуальних потреб та особливостей.

Навчання виступає однією з ключових стратегій у коригуванні недорозвитку психіки дітей з психофізичними порушеннями, оскільки воно нерозривно пов'язане із вихованням та розвитком, а також може бути спрямоване на формування нових аспектів особистості дитини. Взаємозв'язок між навчанням, вихованням, розвитком і корекцією вважається основним принципом педагогічного процесу, що особливо важливий для дітей з психофізичними порушеннями. Поняття корекційної спрямованості навчання виражається у принципі «навчаючи, коригуємо» [1].

Дійсно, навчання має велике значення в корекції недорозвитку психіки, оскільки воно є ключовим інструментом для розвитку та формування особистості дитини. Корекційно-розвитковий компонент освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку спрямований на надання цільової допомоги та підтримки для забезпечення їхнього повноцінного навчання та розвитку. Основна сутність цього компонента включає такі аспекти, як:

1. Індивідуалізація навчання – забезпечення індивідуального підходу до кожного учня з урахуванням його конкретних особливостей, потреб і можливостей. Це передбачає адаптацію навчального матеріалу, методів та організації процесу навчання з урахуванням конкретних вимог та можливостей кожного учня.

2. Корекція відхилень у розвитку – організація спеціальних корекційних заходів та програм для компенсації відхилень у фізичному чи психічному розвитку. Це може включати у себе спеціальні заняття, індивідуальні консультації та інші заходи, спрямовані на розвиток конкретних навичок чи вмінь.

3. Сприяння соціальній інтеграції – забезпечення умов для повноцінної участі учнів у житті соціуму, сприяння формуванню позитивного ставлення оточуючих до дітей з особливостями розвитку.

4. Використання спеціальних методик і засобів – залучення спеціальних методик навчання та навчальних засобів, які сприяють ефективнішому засвоєнню матеріалу учнями з особливостями розвитку.

5. Партнерство з батьками та іншими фахівцями – взаємодія з батьками, педагогічними працівниками

та іншими спеціалістами з метою створення оптимального середовища для розвитку дитини.

6. Оцінка та моніторинг прогресу – система оцінювання повинна бути адаптована до конкретних потреб дітей з особливостями розвитку, щоб відображати їхній реальний прогрес та досягнення. Ці аспекти разом створюють комплексний підхід до освіти дітей з особливостями розвитку, спрямований на максимальне врахування їхніх потреб та розвитку їхнього повноцінного потенціалу [2].

О.П. Хохліна вважає, що досягнення мети корекційного впливу здійснюється шляхом усіх складників навчально-виховного процесу – організації, змісту та методики. Однак специфіка корекційно-розвивальної діяльності характеризується не лише логікою засвоєння навчального матеріалу, але й метою коригування, сутності предмета корекції та психологічних закономірностей впливу на нього. Саме це визначає завдання, підбір певних методів організації навчально-виховного процесу, застосування відповідних методичних засобів та формування змісту навчання, а також визначення показників його успішності [4].

Загалом, визначимо основоположні ідеї, що характеризують важливість індивідуального, корекційного підходу до навчання дітей з психофізичними порушеннями для максимальної реалізації їхнього потенціалу. По-перше, нерозривність навчання, виховання та розвитку демонструють взаємозв'язок цих аспектів і мають єдиний вплив на розвиток дитини.

По-друге, формування новоутворень особистості визначає, що навчання може бути спрямоване не лише на засвоєння конкретних знань, а й на формування нових якостей та розвиток особистості дитини.

По-третє, взаємозв'язок навчання, виховання, розвитку і корекції є основною закономірністю педагогічного процесу, що особливо важливо для дітей з психофізичними порушеннями.

По-четверте, поняття корекційної спрямованості навчання вказує, що навчання для цієї категорії дітей має бути спрямоване на корекцію, тобто активну діяльність з усунення недоліків та підтримку індивідуального розвитку.

Г.Ф. Кумаріна вважає, що корекційно-розвиткова робота з дітьми з особливими потребами у розвитку повинна включати такі елементи:

1. Забезпечення охорони здоров'я та виправлення психосоматичних проблем у розвитку дитини за допомогою конкретних медичних методів та загальнопедагогічних прийомів.

2. Спрямування на розвиток соціально-моральних якостей у дітей, які є необхідними для успішної адаптації в умовах школи. Це включає у себе усвідомлення соціальної ролі учня, виконання відповідних обов'язків і взяття на себе відповідальності, а також уміння будувати взаємини, які відповідають шкільним нормам, і адекватну поведінку у навчальних ситуаціях.

3. Створення змістовної навчальної мотивації та поетапне переходження від зовнішнього інтересу

до школи та формальних мотивів навчання до пізнавальних.

4. Розвиток психофізіологічних функцій до необхідного рівня для забезпечення ефективної навчальної діяльності. Це включає у себе розвиток фонематичного слуху, артикуляційного апарату, дрібних м'язів рук, просторової орієнтації та координації у системі «око – рука».

5. Розширення кругозору та підняття рівня розвитку мовлення до такого ступеня, що дозволяє дітям ефективно взаємодіяти у навчальному процесі, усвідомлено сприймати навчальний матеріал і взаємодіяти з іншими.

6. Зростання особистісних компонентів пізнавальної діяльності, таких як пізнавальна активність, самостійність і довільність, та подолання інтелектуальної пасивності та відсутності ініціативи.

7. Формування навчальної діяльності дітей та корекція її недоліків [2].

Отже, корекційно-розвивальна діяльність включає різноманітні заходи, які проводять фахівці з різних галузей з метою поліпшення процесів розвитку та соціалізації дитини, а також послаблення чи усунення її психофізичних порушень під час навчання та виховання. Основна ціль полягає у досягненні максимального розвитку особистості та готовності до самостійного життя.

Корекційно-розвитковий компонент освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку відіграє ключову роль у створенні адаптивного і відкритого для всіх дітей освітнього середовища. Основне значення цього компонента включає у себе:

1. **Індивідуалізацію навчання.** Корекційно-розвитковий підхід передбачає врахування індивідуальних особливостей кожної дитини з особливостями розвитку. Це включає у себе адаптацію програм, методик та оцінювання для врахування потреб і можливостей кожного учня.

2. **Підтримку різних аспектів розвитку.** Корекційно-розвитковий компонент спрямований на роботу з усіма аспектами розвитку дитини, включаючи психічний, фізичний, соціальний та емоційний. Мета полягає в тому, щоб допомогти дітям подолати труднощі та максимально реалізувати свій потенціал.

3. **Соціальну інтеграцію.** Компонент сприяє створенню інклюзивного середовища, де діти з особливостями розвитку можуть взаємодіяти зі своїми однолітками. Це сприяє соціальній інтеграції та розвитку спільних цінностей.

4. **Партнерство з батьками і фахівцями.** Залучення батьків та спеціалістів важливе для успішного впровадження корекційно-розвиткових заходів. Співпраця з родинами та фахівцями дозволяє ство-

рити повноцінну систему підтримки для дітей.

5. **Використання спеціалізованих методик і ресурсів.** Корекційно-розвитковий компонент передбачає застосування спеціальних методик, інструментів та ресурсів, які сприяють навчанню та розвитку дітей з особливостями розвитку.

6. **Постійну оцінку та корекцію.** Система постійної оцінки та корекції дозволяє вчителям та фахівцям вносити зміни в навчальний процес відповідно до потреб кожного учня.

Головними завданнями корекційно-розвивального навчання дітей із порушеннями розвитку є сприяння формуванню та розвитку їхньої навчально-пізнавальної активності, соціальної взаємодії, навичок нормальної соціальної поведінки, комунікативних навичок та мовлення. Також важливо сприяти розвитку особистої культури у дітей та забезпечувати їх гармонійний та різнобічний розвиток загалом [3, с. 13].

Загалом, корекційно-розвитковий компонент спрямований на забезпечення повноцінного розвитку дітей з особливостями психофізичного розвитку і включає у себе різноманітні заходи для досягнення цієї мети.

Висновки. Суть корекційно-розвивального компонента освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку полягає у систематичному та індивідуалізованому підході до навчання та виховання. Основна мета цього компонента – створення умов для максимально повноцінного розвитку кожної дитини, не залежно від її особливостей. Ключовим аспектом є індивідуалізація підходу до кожної дитини, що передбачає ретельну діагностику її потреб та можливостей. Співпраця зі спеціалістами, такими як корекційні педагоги, психологи та інші фахівці, дозволяє розробляти та впроваджувати ефективні корекційні стратегії. Важливим складником є інклюзивне навчання, яке дозволяє дітям з особливостями розвитку взаємодіяти з іншими учнями, сприяючи формуванню позитивного середовища. Адаптація навчального процесу та використання технологій дозволяють забезпечити доступність навчання для всіх.

Сприятливе оточення та соціальна підтримка, включаючи співпрацю з батьками, відіграють важливу роль у формуванні успішного корекційно-розвивального компонента. Професійний розвиток педагогічного персоналу і використання інновацій сприяють ефективності роботи з дітьми.

У підсумку корекційно-розвивальний компонент в освіті дітей з особливостями психофізичного розвитку визнає важливість індивідуального підходу та створення сприятливого оточення для кожної дитини, спрямовуючи їхній розвиток на повноцінну та самостійну життєву діяльність.

Список літератури:

1. Миронова С.П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підручник. Кам'янець-Подільський, 2015. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/3005/Myronova-S.P.-Korektsiina-psykhopedahohika>.
2. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/3004/Myronova-S.P.-Pedahohika-inkliuzivnoi-osvity.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

3. Корекційно-розвивальні технології навчання дітей з комплексними порушеннями розвитку : навчально-методичний посібник / за ред. Чеботарьова О.В., Блеч Г.О., Гладченко І.В., Бобренко І.В., Мякушко О.І., Сухіна І.В., Трикоз С.В. Київ : ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 558 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725704/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9A%D0%A0%D0%A2-2020.pdf>.

4. Хохліна О.П. Корекційно-розвивальна робота в спеціальних закладах освіти для дітей з порушеннями психофізичного розвитку: теоретичний аспект проблеми. 2004. № 1(3). С. 291–295. URL: <https://ap.uu.edu.ua/article/416>.

References:

1. Myronova, S.P. (2015). Korektsiina psikhopedahohika. Olihofrenopedahohika: pidruchnyk [Correctional psychopedagogy. Oligophrenopedagogy: textbook]. Kamianets-Podilskyi. Retrieved from: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/3005/Myronova-S.P.-Korektsiina-psikhopedahohika> [in Ukrainian].

2. Myronova, S.P. (2016). Pedahohika inkluzyvnoi osvity: navchalno-metodychnyi posibnyk [Pedagogy of inclusive education: educational and methodological manual]. Kamianets-Podilskyi: Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka. 164 s. Retrieved from: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/3004/Myronova-S.P.-Pedahohika-inkluzyvnoi-osvity.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [in Ukrainian].

3. Chebotarova, O.V., Blech, H.O., Hladchenko, I.V., Bobrenko, I.V., Miakushko, O.I., Sukhina, I.V., Trykoz, S.V. (2020). Korektsiino-rozvyvalni tekhnolohii navchannia ditei z kompleksnymy porushenniamy rozvytku: navchalno-metodychnyi posibnyk [Corrective and developmental technologies for teaching children with complex developmental disorders: educational and methodological manual]. Kyiv: ISPP imeni Mykoly Yarmachenka NAPN Ukrainy. 558 s. Retrieved from: <https://lib.iitta.gov.ua/725704/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9A%D0%A0%D0%A2-2020.pdf> [in Ukrainian].

4. Khokhlina, O.P. (2004). Korektsiino-rozvyvalna robota v spetsialnykh zakladakh osvity dlia ditei z porushenniamy psikhofizychnoho rozvytku: teoretychnyi aspekt problem [Correctional and developmental work in special educational institutions for children with psychophysical developmental disorders: theoretical aspect of the problem]. № 1(3). С. 291–295. Retrieved from: <https://ap.uu.edu.ua/article/416> [in Ukrainian].